

להסוות מזולתם: איתן שטיינר (אבן), חיים חזק, ומר מנור. מתן השמות הוא רק סימן אחד לפשטנות שבבניית הדמויות ומחוסר האורגאניות האמנותית שבין סיפור-העלילה הריאליסטי לבין הרובד הסמלי שמאחוריו. היחס בין שני רכיבי הסיפורים—הסמלי והריאליסטי—נראה פשטני ושטחי למדי, ורק בסיפור האחרון, "חלומי של מר מנור", ניי כרות כבר בשלות והשלמה.

ג. ב.

בתים מתרוקנים

משלושת מחזותי של עמיצור אילן, האחד עוסק בבעיות מהווי הקיבוץ, השני—במשפחה הרוסה בעיר, ואילו השלישי—"לא סאר" טר...—דן במציאות-חיהם של סופרים ואמנים. הרקע הקבוצי נהיר לו יותר ובפרטיו הוא מתמצא יותר, רקע הסופרים ניתן בצורה של קאריקטורה חלשה למדי.

במחזה "הדיבוק מניו-שאנגן", שהוצג בתיאטרון "זווית" בשעתו בהצלחה לא מעטה, מעלה המחבר את התרוקנותו של הבית העירוני. מוסד נכבד זה נהרס והלך בתקופות האחרונות. מבחון צרו עליו האירועים החברתיים הגדולים, המהפכות והמלחמות, ומבפנים פקדו אותו משברים תרבותיים וחברתיים. הבית המסורתי התרוקן מזמן ולא שב לאיתנו, לא בארץ-ישראל ולא מחוצה לה. רעיון זה משמש נושא מרכזי גם במחזה השני של עמיצור אילן: ה"שופלדורר". בראשון מעלה המחבר את הריסתו של הבית בעיר, המשלה את הילד להתחנך בקיבוץ. לאחר שהבן גדל וחוזר הביתה, הוא מגלה את הרקבון המוסרי והחברתי של סביבתו ומודעזע למראה-עיניו.

בית אביו נהרס בידי אמו, שנשטה את בעלה והתחברה לאנשים מן השכבה העסקנית של המפלגה השלטת. השחיתות המוסרית של אנשי הציבור מעמיקה את תודעת ההרס בנשמתו של הצעיר, שאף הוא לא נוקה מאשמתו. הוא גוזל מחברו הטוב את חברתו ועומד

רים קצרים, הוא סטודנט ירושלמי. אולם השוני הוא בעיקרו רק שוני חיצוני. למעשה, כל הארבעה אינם נקלטים בסביבתם החברתית והם נטילים קשר נפשי אליה. הם חיים בהרגשה כי סביבתם אינה מכירה בייחודם ובערכם, והם מבקשים להוכיח לה את ייחודם. ציר העלילה של המשת הסיפורים סובב על נסיונם להוכיח לחברה את גדולתם, הגזונה בעצם רק מעולם האשליות והדמיונות שלהם עצמם.

נסיונות אלה מביאים לרגע האמת המפוכחת, בעקבותיו נוצרת זיקת-אמת בינם לבין סביבתם. הפקיד המואס בחייו מספר בבית-החור לים את "אגדת הבקעה וההר": "הבט אל הבקעה, המלאה עצמות, והרוס לעלות ההרה — זהו כל האדם". בעקבות נסיון ההתאבדות הכושל מתגלה לו רצון-החיים הפשוט. הסבר עי, של האדם, ומתבררת לו הכרת החופש לבחור ברגע שעל סף המוות. הקצין הצעיר נכפה לפעול על רקע של היתקלות במכתב-נים, לרגע הפעולה שובר את חוסר-בטחונו ויוצר קשר בינו לבין אנשי-המילואים שבפיקודו. הסטודנט חיים חזק מגיע לגילוי האמת הפנימית באמצעות דמויות מן החוץ, האומרות לו בפה מלא מה שביקש הוא עצמו לדחוק בדרך של היגאה עצמית.

הטוב שבסיפורים הוא גם הארוך שבהם. ב"חלומי של מר מנור" (סיפור שנקרא קודם "פיראיון" ופורסם בזמנו ב"קשת") מטפח המורה המזדקן מנור מכבר חלום יצירה, במצעותו הוא מצדיק דברים שצריך היה לעשותם ולא עשהם בתחום האישי. בכאן לכתוב מסתבר לו כי החלום לא היה אלא אשליה: אין לו כוח יצירה. ההתפכחות המרה והכואבת דוחקת לעשות סוף-סוף את הדבר הנכון והטוב, שצריך יהיה להשלים את אשיותו ואת חייו. ברגע הארה מתרחש המקרה הטראגי השם קץ לחייו.

גם שמות הגיבורים משמשים את המחבר לצורך עיצוב דמותם של גיבוריו. שמותיהם מסווה הם לחולשה הפנימית אותה הם רוצים

* אמציה פורת: אגדת הבקעה והר ועוד סיפורים; ספריית תרמיל, 1969, 160 עמ'.

לדון ולהאשים אחרים, אין הדבר עולה בידו, כפימה של השיחה הרג הזקן את הצעיר באמצעות השופלדזור, והוא עצמו מוציא את גשמתו.

כשלונו של דוֹהֵשִׁיחַ שבין שני הדורות מוכיח שאין הצדדים מבינים זה את זה, המחבר מיטיב לחדור אל הרקע המשותף של החיים במשק ולשתול את גיבוריו בקרקע מוצקה. דמויותיו חיות גם בבית־הקברות של הקיבוץ, המשמש כאן שדה־המערכה של הוויכוח בין הזקן לצעיר. אולי האוריה המיוחדת של המקום יש בה "הפתרון הסופי" של כל בעיית הקיום, ואולי לקראת המוות הצפוי תיכנן לו המחבר מראש את המקום המתאים לסופה של ההתמודדות הגורלית ש־בין גיבוריו.

משלושת המחזות הנכבד הוא ה"שופלדזור", בזכות בשלותו הרעיונית, העיצוב המלא של הדמויות ופיתוחה הדרמטי של העלילה.

פרח הדאבה

רומן־הביכורים של יוסף כהן מעלה מעשה טראגי באשה שהקריבה עצמה למען אהבתה אל בעלה. היטב ידעה כי בגלל פגם בלבה אסור לה להביא ילד לעולם, אך משנתערערו היחסים בינה לבין בעלה, מיד לאחר הנישואים, תלתה האשה את הקולר באי־יכלתה ללדת, וכאשר עלה חפצה בידה—מתה בלדתה את בנה. לפני כן השאירה מכתב לבעלה וניסתה להסביר לו בכתב, מה שלא הצליחה להגיד לו בחייה, שמגודל אהבתה אליו קיבלה עליה את הדין, ואף כי היטב ידעה מה צפוי לה עש־תה מה שעשתה מאהבה ומרצון לבעלה, ל־"יחידה" בעולם.

ככך מסתיימת פרשת־חיים מסעירה ומרטיטה, שעניינה ביחסים שבין זוג צעיר בראשית חייהם המשותפים. "החטא הקדמון" הוא בכך שהאשה לא גילתה לחתנה לפני החתונה כי חולי יש בה ואין היא מסוגלת ללדת. שמי־רת־סוד זו גרמה קרע שהחריף והלך עד

לשאתה לאשה, אך ביום חתונתו גיעור מצ־פוגו והוא בורח מתחת לחופתה. אין הוא חוזר לקיבוץ, אף שחברו מזמין אותו להצטרף ליישוב חדש בערבה. במחזה זה מתקיים העימות שבין הדורות בממדים קטנים. השחיתות המובלטת של הזקנים לא זכתה לעימות הנגדי הראוי לה מצד הצעירים. עימות זה בא במחזה השני, "השופלדזור", על רקע הווי־החיים בקיבוץ, הידוע היטב ל־מחבר. כאן דן אילו בבעיה של "אבות ובנים" בקיבוץ ומעלה התמודדות חריפה בין שני דורות. שני גיבורים למחזה, ומלבדם אין כל דמות אחרת. האחד הוא האב הזקן, ה־מביא פרחים אל קברה של בתו הצעירה, שאיבדה עצמה לדעת. השני הוא חבר־משק בן עשרים־ושמונה המואשם במותה ואשר האסיפה הכללית של המשק הרחיקתו מן הקיבוץ. לאחר בילוי משותף, נטלה הצעיר רה את אקדחו וקיפחה את חייה.

דוֹהֵשִׁיחַ שבין שני הגברים מעלה כאן את הפער שבין הדורות. האב הזקן והשבור גמ־נה על המיסדים־החלוצים, שנתפסו לחזון הסוציאלי והלאומי והקדישו את מיטב שגור־תיהם לחלום־חייהם. הם גידלו בנים ובנות בתוך המשק, זרבות הימים הבינו את הו־רות וההתנכרות שבינם לבין ילדיהם. ה־צעיר בן־הקיבוץ רחוק מעולמם של הזקנים. את מקומו במשק מצא בתפקידו כמכונאי המפעיל כלי בנייה וחסירה. הסתבכותו עם הצעירה אינה נחשבת בעיניו כלל. כך נוה־גים צעירים רבים, שאינם מייחסים לקיבוץ את המשמעות המוסרית־המשמעתית שייחסו לו רבים ממיסדיו, אף שגם הם לא נוקו מחולשות־אנוש. אין לקיבוץ מעמד מיוחד ב־חיהם הפרטיים של חבריו, ובכל התערבות של האסיפה הכללית בתחום הפרט רואה הצעיר אמצע־לחץ שאין לו כל הצדקה. כל כמה שהצעיר משתדל לפקוח את עיניו של הזקן על התנהגותה של בתו, בטרם יבוא

* עמיצור אילן: בתים מתרוקנים (שלושה מחזות); ספריית פועלים, הוצאת הקיבוץ־ה־ארצי השומר־הצעיר, מרחביה, ואיגוד סופרי הקיבוץ הארצי, תל־אביב, 1970; 201 עמ'.